

Krpoláček

Červen 2003

Zpravodaj farnosti Brno – Královo Pole

Milí bratři a sestry,

Boží hod svatodušní, Nejsvětější Trojice, Boží Tělo – takto jsme jako děti školou povinné vnímaly, že pomalu končí školní rok a prázdniny jsou přede dveřmi. Prázdniny, dovolené a opět září, říjen. . .

Je jisté, že tady nic netrvá věčně a věčně zde nebudu ani já. Mezi věčností před mým narozením a mezi věčností po mé smrti je čas vyměřený pro mne. Abych zaparkoval na naší planetě. Mám parkovací hodiny. Nemohu ukazatele nastavit zpět. Nemohu nacpat do svých hodin peníze, abych si prodloužil svůj parkovací čas. To nemá vést ke smutku, ale spíše k pobídce, abych zaparkoval na slunci a ne ve vosím hníždě.

Udělejte si krásné prázdniny. Obklopte se světlem, láskou, dobrými lidmi i věcmi. Buďte přátelštější a srdeční zvláště k těm, kterým už parkovací hodiny dobíhají – postiženým, nemocným, starým, zklamaným, nešťastným, kteří třeba nenašli místo na slunci.

Připravte si navzájem hezké dny, připravte je druhým a budete šťastni.

otec Josef

Panna Maria Svatotomská

V posledních letech byl v Brně obnoven zvyk připomínat si vítězství obránců obklíčeného města nad Švédy v době třicetileté války. Rozhodující boje byly svedeny kolem 15. srpna r. 1645, tedy v blízkosti svátku Nanebevzetí Panny Marie. Jistě je většině z vás známo, jak velkou úlohu při obraně Brna sehrál P. Martin Středa SJ a mariánská úcta Brňanů. V té době byl zvláště uctíván obraz P. Marie Svatotomské, zvaný také Černá madona. Augustiniánskému klášteru Zvěstování P. Marie a sv. Tomáše apoštola daroval tento obraz markrabě Jan Jindřich r. 1356. V důsledku reformy císaře Josefa II. se augustiniáni přestěhovali do bývalého kláštera cisterciáček Aula Sanctae Mariae na Starém Brně a r. 1783 sem přenesli i nádherný zlacený stříbrný oltář včetně slavného obrazu Černé madony. Obraz je dodnes součástí tohoto oltáře v bazilice P. Marie Nanebevzaté na Starém Brně a je někdy také nazýván Madona Starobrněnská. Kopii obrazu najdete v mnoha kostelech v Brně i jinde. Také v našem kostele máme jeho kopii v tzv. zповědňi chodbě a bude snad zajímavé dovědět se trochu víc o originále. Následující text vychází převážně z práce J. Svobodové [1], místy je doplněn informacemi z další literatury.

Ikonu pravděpodobně vybral ze svatovítského pokladu Karel IV. Obraz je typem italskobyzantské ikony, datované do první poloviny 13. století. Tento typ obrazu byl považován za „pravou podobu“ Panny Marie namalovanou evangelistou Lukášem a proto mu byla prokazována zvláštní úcta. Býval věnován nově založeným klášterům jako výraz jejich spojení s počátky křesťanství a jako symbol jejich přímé ochrany Pannou Marií. Obraz je základním typem Bohorodičky – Hodegetrie, jejíž postava je mírně pootočena k levému rameni, ale pohled je upřen přímo na diváka. Na její levé ruce je zobrazen Ježíš, představující vtělený Logos, symbolizovaný svítkem v levé ruce, zatímco pravice je v žehnajícím gestu.

Do dnešní podoby byl obraz restaurován brněnskou malířkou a restaurátorkou Hedvikou Böhmovou r. 1948. Bylo zjištěno, že obraz je malován na desce z lipového dřeva, původní rozměr malby mohl být asi 90 x 60 cm, neboť pevnou součástí byl vyvýšený ozdobný rám. Po odstranění přemaleb bylo v místě srdce Dítěte nalezeno prohloubené místo kapkovitého tvaru, které sloužilo k uložení relikvie. Ta však byla nalezena ve sponě Mariina pláště (maforia). Restaurátorská zpráva [3] hovoří o dvou malých kouscích hedvábí, z nichž jeden byl nažloutlý, druhý světle červený. Chemický a mikroskopický

rozbor ukázal, že šlo o čínské hedvábí. Pod těmito kousky byl dále nalezen šestimilimetrový čtverhran ztvrdlého, velmi jemného plátna nebo pergamenu s tmavou kapkovitou skvrnou. Obrubu tvořila jemná stříbrná spirálka, která držela pásek s latinským textem potvrzujícím autentičnost relikvie, totiž kapku Kristovy krve. Získání relikvie je dáváno do souvislosti s pobytem Karla IV. před rokem 1354 v trevírském klášteře sv. Maximiana, kde obdržel třetinu Mariiny roušky skropené Kristovou krví, tzv. sudarium. Tuto nejvzácnější relikvii Kristova utrpení údajně do Trevíru přinesla sv. Helena a darovala ji zdejšímu nově založenému klášteru.

O obrazu brněnské Bohorodičky se v nejstarším zápise kladeném k roku 1493 (při udání letopočtu jde v literatuře pravděpodobně o tiskovou chybu, pozn. autora příspěvku) dovídáme, že byl nalezen sv. Helenou a jejím synem Konstantinem Velikým a darován biskupu Eustorgiovi a že byl uchován v kostele sv. Eustorgia v předměstí Milána. Odtud byl r. 1162 při dobytí města císařem Fridrichem Barbarossou spolu s českým vojskem uloupen a jako kořist darován českému králi Vladislavu II. I když zpráva o nalezení obrazu sv. Helenou není historicky doložena, je možné, že sehrála roli při uložení ostatku sudaria získaného z trevírského kláštera právě do tohoto obrazu Bohorodičky, neboť ikony byzantského typu nesloužily původně jako relikviáře.

I když se relikvie při obraze připomíná v písemných pramenech až od roku 1403, domníváme se, že mohla být věnována již Karlem IV. (†1378), jehož snaha po získání nejrůznějších ostatků svatých byla všeobecně známa. Na tuto skutečnost – kdy byla umocněna duchovní hodnota ikony – navazuje i udílení odpustků návštěvníkům mariánského obrazu olomouckým biskupem Janem ze Středy, které následovalo hned v dalších letech po umístění obrazu do kostela (1357, 1359, 1373 a event. 1379) a které jistě přispělo k získání finančních prostředků na jeho dostavbu.

Později, r. 1401, nechal markrabě Jošt obraz bohatě osadit drahokamy a rovněž nechal zhotovit zlatý a stříbrný rám. Polodrahokamy byly kdysi součástí svatozáře madony i dítěte a patrně jimi byly vyzdobeny i okraje obrazu (stopy po upevnění se dochovaly na jeho horním okraji). Během restaurování byly nalezeny stopy po 24 trnech v oblouku svatozáře Madony, neboť drahokamy byly původně zachyceny v kovových, jeden centimetr vysokých obrubách s trnem, ve kterých byly drženy třemi až čtyřmi ohnutými drápkami. Kolem hlavy Dítěte byly tři vyhloubené plošky, ve kterých byly pravděpo-

dobně připevněny zlaté plíšky, opatřené ve čtyřech rozích drápky. Uprostřed každého plíšku byl zasazen polodrahokam. Dodnes se dochovaly pouze dva „primitivně“ broušené topasy, které byly při restaurování obrazu připevněny na relikviářovou sponu Mariina šatu. Obraz byl vyzdoben jistě i jinými kameny symbolického charakteru, tj. těmi, které byly – podobně jako topasy – zařazeny mezi dvanáct kamenů tvořících nebeský Jeruzalém. Jejich počet kolem Mariiny hlavy odkazuje na symbolické číslo harmonické rovnováhy, v nimbu Dítěte vyjadřuje tři božské ctnosti: víru, naději a lásku. Zlatý kov použitý na pozadí symbolizuje nebeské světlo a současně se stává symbolem poznání a moudrosti, které vzbuzují dojem nekonečna.

Výzdoba uctívané ikony měla i svůj pragmatický dopad, neboť kostelu s takto bohatě zdobeným obrazem povolil papež Bonifác IX. odpustky všem, „kteří by konventní chrám sv. Tomáše od neděle Judica (smrtné) počínaje po osm dní navštívili, po sv. zpovědi ku stolu Páně přistoupili a nějakým dárkem ku stavbě kostela přispěli“.

Zprávy o dalších výrazných úpravách a opravách se vztahují až k roku 1736, kdy byl obraz připravován ke slavnostní korunovaci. V Augsburgu byl k této příležitosti zhotoven ze stříbra a postříbřené mědi nový oltář a dvě zlaté, drahokamy bohatě zdobené korunky. (Oltář zhotovil význačný německý zlatník Johann Georg Herkommer podle návrhu augsburského návrháře Christophu Friedricha Rudolpha. Korunovaci provedl olomoucký biskup kardinál Schrattenbach 10. 5. 1736. Zlaté korunky byly posázeny 500 drahokamy. [2]) Historici se domnívají, že pravděpodobně tehdy, v době zvýrazněného mariánského kultu, mohla být relikviářová schránka, obsahující sudarium, přemístěna a uložena do spony na Mariině hrudi.

Pozornému divákovi možná neujde jeden rozdíl, který je mezi originálem P. Marie Svatotomské a jejími kopiemi (nejen v našem kostele). Zatímco na originále drží Ježíš v levé ruce svitek, na kopiích drží knihu. Jak je to možné? Proč se malíři kopií nedrželi věrně předlohy? Křivdili bychom jim. Oni přesně zachytili to, co viděli na originále. Na originále se v pravé ruce Ježíše objevil svitek místo knihy teprve po odstranění vrstvy přemaleb. Tento detail umožnil přesnější datování obrazu, starší, než se původně předpokládalo.

Zdeněk Winkler (z.winkler@centrum.cz)

---

[1] Svobodová, J.: Ad honorem Dei omnipotensis et eiusdem Genetricis Virginis Mariae. . . In: Moravští Lucemburkové. Sborník prací Muzea města Brna,

s. 237-248. Muzeum města Brna, Brno, 2000.

[2] Brněnské kostely. Jihomoravské sdružení katolických duchovních PACEM IN TERRIS. Brno, 1986.

[3] Böhmová, H.: Obraz madony v kostele na Starém Brně. In: Časopis Moravského muzea, 43/1958, s. 175-178.

Detektivní pátrání pro kluky a holky (2)

Vážení detektivové! Dnes, bohužel, nemůžeme zveřejnit správné odpovědi na naše minulé otázky. Stala se totiž zvláštní věc, někdo nám ukradl schránku s dary a příspěvky pro Kropoláčka. Možná ve schránce byly i výsledky vašeho detektivního pátrání a bylo by nespravedlivé, kdybyste přišli o cenné body vinou nepoctivého člověka. A tak termín pro odevzdání odpovědí na otázky z minulého čísla prodlužujeme. Odpovědi na otázky z tohoto a minulého čísla nám, prosíme, doručte do konce letních prázdnin. Omlouváme se a doufáme, že podobná věc se už nebude nikdy opakovat.

Z minulého kola se nám podařilo zachránit jediný příspěvek Štěpána Molitora (9 let). Jeho odpovědi na všechny tři naše otázky byly správné, ale nyní je ještě neprozradíme. Štěpán nám ale kromě odpovědí poslal i kratičkou reportáž z pátrání po kartuziánské minulosti. Dovolte několik vět z jeho příspěvku: „Jednou v neděli jsme šli s Milošem a dětmi na výlet. Když jsme se vraceli a vycházeli z lesa, objevili jsme u cesty patník. Na patníku byly zajímavé značky. Z jedné strany bylo vyryto IHS a z druhé strany CT.“ Štěpán nám nakreslil, jak značky přesně vypadaly. Přes písmeno H ve zkratce IHS je položen kříž, písmena CT leží na sobě. IHS je zkratkou jména Ježíš, písmena jsou brána z řeckého zápisu jména. Zkratka CT jsou iniciály královopolského kartouzu v latině – Cella Trinitatis. Tato písmena můžete vidět i na jednom keramickém džbáněčku, který je vystavený mezi archeologickými nálezy v chodbě kostela, které říkají tunýlek (levý boční vchod). A Štěpán pokračuje: „Dověděli jsme se, že patník vyznačuje hranici pozemku kartuziánského kláštera. Kromě pěkného pocitu v duši jsme si domů přinesli i pár klíšťat na těle. . . “ No, každý badatel nebo detektiv bývá občas vystaven i nebezpečí.

Dovolím si zprávu našeho mladého badatele doplnit. Hraniční kámen je

zhotoven ze žuly, na horní ploše má vyrytý zaměřovací kříž, na boku pod značkou CT je letopočet 1722. Kámen je umístěn u lesní cesty v blízkosti obce Mokrá Hora. Strana se značkou CT je obrácená do klášterního pozemku, protilehlá strana má, jak uvádí Štěpán, značku IHS. Kámen je velmi zachovalý, značky jsou výborně čitelné. Bohužel, jedná se o poměrně frekventované místo, kámen je už v zemi uvolněný a je nebezpečí, že dojde k jeho zničení. Pokusil jsme se v okolí najít další hraniční kameny. V sousedním údolí jsem našel dva staré kameny, které měly na horní ploše zaměřovací důlky. Možná byly starší, než kámen kartuziánů, ale kromě důlků na nich další značky nebyly. Oba tyto kameny už také nebyly na svém původním místě, ale ležely pohozené v potůčku, který údolím protéká. Před mnoha lety mě kdosi v lese dovedl k jinému kamenu, který měl přesně stejné značky, jak popsal Štěpán. Domnívám se, že tento kámen byl někde u Soběšic, ale přesně si to už nepamatuji. Kdyby někdo z farníků věděl o podobných hraničních kamenech kartuziánů, velice bychom jeho informaci uvítali.

A nyní k našemu dnešnímu pátrání. Opět se týká kartuziánského řádu. Vaším úkolem je najít správnou odpověď na tyto tři otázky:

4. *Jaký byli kartuziáni řád?*

- a) charitativní, tzn. zakládali nemocnice a útulky
- b) učitelský, tzn. šířili vzdělání, vyučovali ve školách
- c) kontemplativní, tzn. prakticky neopouštěli klášter, hlavní náplní života mnicha byla modlitba

5. *Jak je to s kartuziány dnes?*

- a) řád ve světě úplně zanikl
- b) řád je dosud v některých zemích, ale má kláštery pouze pro muže (mnichy)
- c) řád je dosud v některých zemích, má kláštery pro muže (mnichy) i kláštery pro ženy (sestry)

6. *Jak zní heslo řádu?*

- a) Stat crux, dum volvitur orbis (Kříž stojí (je pevný), ale svět se mění (otáčí))
- b) Memento mori (Pamatuj na smrt)
- c) Configo timore tuo carnes meas, a iudiciis enim tuis timui (Strachem před tebou se chvěje mé tělo, bojím se tvých soudů – Žalm 119, 120)

Jako minule své odpovědi vhodte do schránky Kropoláčku pod nástěnkou u bočního vchodu a to nejpozději do konce prázdnin. Znovu připomínáme, že naši soutěže se může zúčastnit detektiv do 15 let. Milí detektivové, přeje vám a všem klukům a děvčatům hodně sluníčka, koupání, hub, prostě hodně prázdninových radostí. A po prázdninách zase do detektivní práce! Už se na vás těšíme!

Redakce Kropoláčku (krpolacek@katolik.cz)

Informace o táborech

Tábory pro děti z farnosti v Opatově u Okříšek:

I. tábor od 5. 7. do 12. 7.

II. tábor od 19. 7. do 26. 7.

III. tábor od 2. 8. do 9. 8.

Tábory s ARCHOU pro děti a mládež se specifickými potřebami

I. tábor v Mrákotíně u Jihlavy od 28. 6. do 5. 7. pro nejstarší mládež

II. tábor v Lomnici u Tišnova od 12. 7. do 19. 7. pro nejmladší děti

III. tábor v Mrákotíně u Jihlavy od 26. 7. do 2. 8. pro dospívající

Občanské sdružení ARCHA COMMUNITY děkuje třem královopolským farníkům, kteří se na základě našich výzev letos poprvé rozhodli rozšířit řadu průvodců na našich táborech pro děti a mládež se specifickými potřebami. Není to ale na tak velikou farnost přece jen malý ohlas? Potřebný počet průvodců se nám přesto podařilo, díky Bohu, zajistit jinde.

Tábory v Lísku

Akce	Termín	Pro koho	Kontaktní osoba	Telefon
Rodinky	26. 7. – 2. 8.	Rodiče s dětmi	Martin Zahradníček	608753504
Exercicie	2. 8. – 9. 8.	15 – 20 let	Eva Trtková	549274413
Tábor 1	9. 8. – 16. 8.	8 – 15 let	Eva Trtková	549274413
Tábor 2	16. 8. – 23. 8.	8 – 15 let	Vít Zahradníček	777885456
Bouračka	29. 8. – 31. 8.	Pracanti	Vít Zahradníček	777885456
Brigáda	26. 9. – 28. 9.	Pracanti	Vít Zahradníček	777885456

Poutní mše u kaple
sv. Antonína

se koná
v neděli 22. června 2003 v 15.00 hodin

Celebrantem bude kněz z řádu *františkánů*

Přístupové cesty:

- od Královopolské strojírný před Divišovu čtvrť (1,5 km)
- z Lesné – mezi ulicemi Loosovou a Jurkovičovou (0,5 km)

Srdečně zve farnost Nejsvětější Trojice Kr. Pole a Lesné!